

2. Бахтурина А. Окраины Российской империи: государственное управление и национальная политика в годы Первой мировой войны (1914–1917 гг.). Москва, 2004. 392 с.
3. Колчинский Э. Академия наук и Первая мировая война. Наука, техника и общество России и Германии во время Первой мировой войны. Нестор-История. 2007. С. 184–206.
4. Кучера І. Політика російської окупаційної адміністрації в Східній Галичині в 1914–1917 рр. Вісник Прикарпатського університету. Історія. 2013. Вип. 23–24. С. 194–201.
5. Российский государственный исторический архив, Ф. 1276. Оп. 10. Д. 895. Л. 17.
6. Российский государственный исторический архив, Ф. 2003, Оп. 1, Д.1. Л.12.
7. Соболев В. Для будущего России. (Деятельность Академии наук по сохранению национального культурного и научного наследия, 1890-1930 гг.). Санкт-Петербург. Наука. 1999. 192 с.
8. Съезды и конференции конституционно-демократической партии: В 3 т. - Т. 3, кн. 1: 1915— 1917 гг. - М., 2000. 196 с.
9. Центральний державний історичний архів України, м. Київ. Ф.361. Оп.1. Спр.105. Арк. 1.

Володимир АНІСІМОВ

*Здобувач третього освітньо-наукового рівня вищої освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна
avolodimir118@gmail.com*

ПОХОДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ ІСТОРИЧНА ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ ТА ЙОГО ЕВОЛЮЦІЯ

Термін історична політика є відносно новим та актуальним. Вперше його вжив у своїй книжці відомий американський історик Говард Зінн у 1970-му році [1, с. 126]. В сучасному розумінні, він зустрічається у другій половині 1980-х років, під час відомої «суперечки істориків» у Федеративній Республіці Німеччина. Дискусія відбувалася між консервативними та лівоцентристськими вченими і стосувалася відношення до свого нацистського минулого. «Суперечка істориків» винесла на порядок денний цілий ряд питань: чи варто вважати злочини нацистів безпрецедентними; чи повинні німці нести провину за злочини своїх попередників; чи були нацистські злочини відповіддю на більшовицькі.

Дискусія дуже швидко переросла з суто професійної суперечки в загальнонаціональну, до якої приєдналися політики, журналісти та просто пересічні громадяни. Один з консервативних істориків М. Штюрмер, який

висловлювався за перегляд усталеного канону пам'яті, був радником німецького канцлера Г. Коля. Це дало можливість лівоцентристським силам витлумачити його позиції як вираження офіційної позиції влади. І таким чином, вони використали термін історична політика, маючи на увазі, практику маніпулювання історією в інтересах певної політичної сили.

Якщо поглиблюватися в термінологію, то на сьогодні існує багато синонімічних понять: «державна політика пам'яті», «меморіальна політика», «політика щодо пам'яті», «хронополітика». Українська дослідниця А. Киридон, розподіляє наявні тлумачення історичної політики на 3 групи: ціннісний, інструменталістський і конструктивістський підходи в трактуванні історичної політики.

Представники ціннісного підходу визначають політику пам'яті як: «різноманітні суспільні практики і норми, пов'язані з регулюванням колективної пам'яті; як свідому стратегію проектування образів минулого у планах на майбутнє; як публічний простір діалогу суспільних сил та істориків» [2, с. 120 – 121]. Інструменталісти розглядають політику пам'яті, як «систему заходів з уніфікації індивідуальних уявлень про історичне минуле єдиної логіці національного історичного наративу» [2, с. 121].

Конструктивісти тлумачать політику пам'яті як: «нав'язану пам'ять і дозволена історію; створення критеріїв для відбору тих історичних подій, які варто зберігати у пам'яті, і тих, які потрібно з неї стерти; програму та дії по впровадженню цих критеріїв у масову свідомість з ціллю перетворення їх на неусвідомленні стереотипи» [2, с. 121]. Підсумовуючи наявні визначення, можна зазначити, що історична політика є певною сукупністю соціальних практик, спрямованих на перетворення певних уявлень минулого, актуалізованих сучасним політичним контекстом.

Розібравшись з походженням терміна, варто задатися питанням чи є це явище новітнім, чи воно має аналоги в давні часи. На нашу думку, історична політика – є явищем модерного світу і пов'язана з певним часовим контекстом, хоча і має певне домодерне коріння. Це безумовно період переходу від аграрного до індустріального світу, формування сучасних націй, епоха масової освіти та масової політики, секуляризація свідомості. В домодерних спільнотах маси залишалися малограмотними; маломобільними; в сенсі самоідентифікації домінували релігійні, соціальні, регіональні маркери. Єдиною силою яка могла на них впливати була церква. Це все перешкоджало формуванню національної свідомості

Індустріальне суспільство не тільки обумовлює формування націй, а також створює певні передумови для формування гомогенних форм

«колективної свідомості». Стандартизація та «омасовлення» освіти, національних мов, преси, мас-медій сприяло не тільки формуванню форм колективної свідомості, а й для історичної політики.

У XIX ст. планомірне використання історії та групової пам'яті в утвердженні домінуючих політичних дискурсів та формуванні системи лояльностей стає невід'ємною частиною внутрішньої та зовнішньої політики держав, засобом формування націй. Як приклад можна навести, німецько-французькі конфлікти за Ельзас та Лотарингію. Коли обидві сторони намагалися використати історію, обґрунтовуючи свої права на ці території. З одного боку, французи та німці таким чином самовизначалися як представники певної національної спільноти, а з іншого претендували на історичні території.

Загалом варто зазначити, що формування, гомогенізація, уніфікація націй не можливі без маніпуляцій історією та колективною пам'яттю. Як зазначав видатний французький дослідник Ернест Ренан: «Забута історія, або краще сказати, історична помилка є одним з головних чинників творення нації, і тому розвиток історичних досліджень часто буває небезпечним для національності» [3].

В сучасну добу історична політика пережила певну трансформацію. Виникнення терміну внаслідок «суперечки істориків», його академічна та громадська легітимізація збіглися з новими умовами. Інформаційна революція, розвиток біологічних та психологічних наук, проникнення мас-медіа в усі сфери життя людини створили умови безпрецедентного маніпулювання свідомістю. Водночас демократизація суспільства сприяла нарощенню конфліктогенності історичної політики. Суспільство стало дробитися на групи інтересів, які в свою чергу самі почали артикулювати певні уявлення про історію, які вони хотіли використати з певною метою. Держава почала втрачати монополію на право розпорядження минулим в інтересах сьогодення.

Підсумовуючи, варто зазначити, що історична політика є терміном, що характеризує явище використання історії в політичних цілях. Вона є ознакою модерної епохи, зачатки якої ми можемо спостерігати в XIX столітті. І зазнала певних модифікацій в добу постмодерну, коли держава поступово почала втрачати вплив на суспільство.

ЛІТЕРАТУРА

1. Касьянов Г. Історична пам'ять та історична політика: до питання про термінологію й генеалогію понять. Український історичний журнал. 2016. № 2. С. 118-137.

2. Киридон А. Гетеротопії пам'яті. Теоретико-методологічні проблеми студій пам'яті. К.: Ніка-Центр. 2016. 320 с.
3. Ренан Е. Що таке нація? URL: <https://zbruc.eu/node/59455>

Марія МИГАЛЕВИЧ

*Здобувачка третього освітньо-наукового рівня вищої освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
mygalevitch.maria@gmail.com*

ВПЛИВ ІДЕОЛОГІЇ САРМАТИЗМУ НА СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ РОЗВИТОК РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ КІНЦЯ XVI – XVII СТ.

Для європейських народів раннього Нового часу було характерним доведення винятковості свого походження та особливого історичного шляху. Провідною ідеологією шляхетської версти Речі Посполитої у XVII ст. був сарматизм – уявлення про те, що шляхтичі відрізнялися від простолюдинів на етнічному рівні, тому, що походили від сарматів. Метою нашого дослідження є окреслення впливу ідеології сарматизму на суспільно-політичні процеси Речі Посполитої, світогляд та стиль життя шляхетського стану. Цю тему раніше досліджували такі науковці як: Я. Тазбір, Н. Яковенко, С. Плохій, Г. Міщук, Н. Стеньгач, Є. Годований.

В ранньомодерному періоді серед історіографів було поширено відстежувати корені свого народу з біблійного часу, не заперечуючи твори античних істориків, а намагаючись поєднати дві історії воедино. Таким чином шляхтичі почали мислити себе сарматами, нащадками сина Ноя Яфета, а простолюди, слов'яни та литовці, на їхню думку пішов від Хама, який глузував з нагоди свого батька і за це відданий був у рабство до своїх братів.

Ідеологія сарматизму обґрунтовувала зверхність дворянства над простолюдом, тому дуже швидко стала наріжним каменем шляхетської ідентичності. Без «віднайдення» сарматського кореня людина не могла претендувати на шляхетство, тому популярним стало виводити родоводи до II ст. н.е. Давні сармати, які жили в причорноморських степах та використовували важкоозброєну кінноту, завдаючи чимало клопотів Римській імперії, були ідеалізованими. Вони уявлялися першими лицарями, тому їх нащадки могли займатися тільки військовою справою і завжди повинні бути готовими до бою, адже жили на фронтірі [2, с. 142]. Фізична праця чи торгівля вважалися великою ганьбою, справами